

Lausunto kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyyn ja torjunnan toimenpideohjelmasta 2024-2027

VN/27315/2023-SM-25

Lausunnon kohteena oleva toimenpideohjelma on jatkoa aiemmille kansallisille väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelmille, jotka ovat ohjanneet aihepiirin toimintaa Suomessa vuodesta 2012 asti.

Yleiskommenttina voidaan sanoa, että toimenpideohjelma on monilta osin jatkumoa edelliselle toimenpideohjelmalle. Sen keskeiset periaatteet, tavoitteet ja käytännön lähestymistapa väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisytyön tekemiseen vastaavat jo vakiintunutta linjaa. Ohjelma heijastaa myös pitkälti väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisytyön suosituksia ja käsityksiä hyvistä käytänteistä niin kuin ne ymmärretään esimerkiksi Radicalisation Awareness Networkin puitteissa. Tähän kuuluu mm. se, että ennaltaehkäisytyön kohteeksi otetaan kaikki väkivaltaisen ekstremismin muodot, siihen osallistuu laaja joukko yhteiskunnallisia toimijoita ja toimenpiteitä kohdistetaan laajasti väestöön, ei yksin mahdollisesti radikalisoitumassa oleviin (ns. whole-of-society approach).

Toimenpideohjelma jatkaa ja edelleen kehittää monia jo aiemmissa toimenpideohjelmissa mainittuja toimintamuotoja ja tavoitteita. Siinä tartutaan entistä selvemmin toimintaan osallistuvien tahojen osaamisen parantamiseen koulutusten ja toimintaprosessien selkiyttämisen kautta, mikä on erittäin perusteltua. Hyvin tarpeellisia ovat myös tutkittuun tietoon ja tilannekuvan ylläpitoon ja jakamiseen liittyvät toimenpiteet. Toivottavasti tämä tarkoittaa myös sitä, että sisäministeriö aloittaa uudelleen väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsausten julkaisemisen. Sen laatiminen voi olla haastavaa, mutta sillä on tärkeä rooli toiminnan läpinäkyvyyden lisäämisessä konkretisoimalla sitä, mitä väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan (ja ei tarkoiteta).

Toimenpideohjelman sisältämiin toimenpiteisiin ja niiden toteuttamiseen käytännössä liittyy nähdäkseni kaksi merkittävää haastetta.

Rajaveto väkivaltaisen ekstremismin ja muiden ilmiöiden kanssa – Toimenpideohjelma sisältää perustellut määritelmät keskeisille käsitteille, periaatteille ja strategioille. Käytännössä toimenpideohjelma jättää kuitenkin häilyvyyttä sen suhteen, missä väkivaltaisen ekstremismin rajat menevät. Tämä on osin väistämätöntä jo siksi, että ilmiöllä on erilaisia yhtymäkohtia esim. muihin väkivallan muotoihin tai yhteiskunnallisiksi ongelmiksi tunnistettuihin ilmiöihin. Osa toimenpiteistä (esim. 8 ja 9) kohdistuvat suoraan näihin rajapintoihin. Ohjelmaa toimeenpantaessa on syytä olla tarkkana siitä, ettei esim. mielenterveysongelmiin tai nuorten rikollisuuteen kytkeytyvää väkivaltaista käyttäytymistä aleta yhä laajemmin pitää osana väkivaltaista ekstremismia.

Toinen keskeinen rajapinta koskee ulkoparlamentaarista poliittista toimintaa. Kuten toimenpideohjelmassa todetaan, väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn tavoitteena on osaltaan vaikuttaa siihen, että ”Suomi edistää kaikessa toiminnassaan demokratian, kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion periaatteita” ja että Suomi säilyy luottamuksen yhteiskuntana. Tämän päämäärän toteutumiseksi on erittäin tärkeää, ettei väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy laajene kohdistumaan myös demokraattiseen yhteiskuntaan kuuluvaan kansalaisten poliittiseen toimintaan. Väkivaltainen ekstremismi on toimenpideohjelmassa määritelty niin, että sen piiriin lukeutuva toiminta on varsin yksiselitteisesti perus- ja ihmisoikeuksien tai oikeusvaltion vastaista. Tämä ei kuitenkaan poista täysin sitä riskiä, että myös näiden kanssa sopusoinnussa olevaa poliittista toimintaa aletaan tarkastella väkivaltaisen ekstremismin kontekstissa, erityisesti koska kyse on ennaltaehkäisevästä toiminnasta: millaisia ajatuksia tai käyttäytymistä aletaan esimerkiksi pitää ennakoivana merkinä siitä, että joku voi olla radikalisoitumassa kohti väkivaltaista ekstremismia? Tärkeää on myös se, että toiminta kohdistuu käytännössä eri väkivaltaisen ekstremismin muotoihin realistisen tilannearvion pohjalta eikä esimerkiksi kohdistu asenteiden tai poliittisten näkökohtien vuoksi yli- tai alimitoitettusti joihinkin ihmisryhmiin.

Resurssit ja koordinaatio – Toimenpideohjelmassa väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy ja torjunta hahmotellaan toiminta-alueeksi, johon osallistuu hyvin laaja joukko erilaisia toimijoita. Toimenpiteitä on paljon ja osa niistä on hyvin laajoja ja vaativia (esim. 34-36, 38-39). Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että ainakin tähän asti väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyyn osoitetut resurssit ovat olleet hyvin vaatimattomia suhteessa tavoitteisiin ja siihen, miten toimintaa on muissa vastaavissa maissa resursoitu.

Jokaiselle toimenpiteelle on määritelty päävastuutaho, mutta toteuttaminen jää monissa kohdin tärkeiksi toimijoiksi määritellyille tahoille. Monet näistä ovat kolmannen sektorin toimijoita, joilla ei ole pysyviä resursseja ja rahoitusta väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisytyöhön. Toimenpiteiden toteuttaminen on siten vahvasti riippuvainen ulkoisen rahoituksen saamisesta. Tähän onneksi myös tartutaan toimenpideohjelmassa, sillä rahoitusmallien parantaminen ja systematisointi on otettu toimenpiteeksi (nro 13) tähän toimenpideohjelmaan. Kuinka paljon tämä ehtii helpottamaan tämän toimenpideohjelman toteuttamista ja onko saataville tuleva rahoitus riittävää tavoitteisiin nähden, jää nähtäväksi.

Resurssikysymys ei kuitenkaan rajaudu yksin kolmannen sektorin toimijoihin. Silloinkin, kun kyse on viranomaistoimijoista, on jossain määrin avoin kysymys, mainituilla näillä vastuutahoilla ja tärkeillä toimijoilla tarpeelliset resurssit käytössään heille osoitettujen toimenpiteiden toteuttamiseksi. Huomattavaa on myös se, että koko toimenpideohjelman koordinointiin varatut resurssit sisäministeriössä ovat erittäin pienet verrattuna esim. muihin Pohjoismaihin.

Mikäli resurssien kohdistamisessa ei tapahdu merkittävää muutosta nähden aiempien toimenpideohjelmien toimeenpanoon, on olemassa riski siihen, että monet toimenpiteistä pystytään toteuttamaan vain hyvin pintapuolisesti tai vain pienessä määrässä toimipisteitä/alueita/sektoreita. Tämän vuoksi on suositeltavaa, että vuosittaisen toimenpideohjelman etenemisen arvioinnin yhteydessä käsiteltäisiin myös resurssien suhdetta tavoitteisiin.

Helsingissä 12. kesäkuuta 2024

Leena Malkki
dosentti, johtaja
Eurooppa-tutkimuksen keskus